



RESUMÉ

KDE ZAČÍNÁ A KONČÍ SOCIÁLNÍ ROLE ŠKOLY?

Kateřina Lánská

- Nerovnosti ve vzdělávání žáků se v České republice stále nedaří výrazněji snížit. Abychom se v systémovém řešení posunuli, je nezbytné, aby byla škole přiznána vedle její vzdělávací a výchovné role také role sociální. Mezi odborníky zatím ale nepanuje shoda na tom, jaké sociální práce mají být realizovány školou (jejími zaměstnanci) a jaké ostatními/ mimoškolními aktéry (např. sociálními pracovníky).
- Rozdělení odpovědností za konkrétní oblasti by měly být součástí metodik MŠMT a MPSV, resorty by měly intenzivně spolupracovat, aby byly metodiky vzájemně dobře provázané. Je nutné popsat, kde končí odpovědnost a kompetence školy (jaká je její role), a kde je odpovědnost sociálních pracovníků v sociálních službách.
- Meziresortní spolupráce ministerstev školství, práce a sociálních věcí, případně zdravotnictví dnes obsahuje „bílá místa“, za která nemá v systému nikdo jasně deklarovanou odpovědnost. Jejich řešení závisí na tom, zda jsou v dané lokalitě na rozhodujících místech lidé, kteří chápou souvislost mezi sociální situací rodin, vzdělávací úspěšností žáků a rolí a vlivem školy, a uplatňují vhodná řešení.
- Příklady selhávající meziresortní spolupráce najdeme již v předškolním vzdělávání. Podíl dětí, které se neúčastní předškolního vzdělávání, neklesá. Neexistuje státem garantovaný podpůrný systém včasné péče, který by nabídl podporu ohroženému dítěti i jeho rodině a stál na úzké spolupráci vzdělávacích a sociálních služeb. Pomoc je závislá na individuální snaze ředitelů a pedagogů mateřských škol, kteří takovou pomoc pro děti vyhledají nebo na iniciativě jednotlivých zřizovatelů, kteří školám takovou pomoc nabídnou.
- Stát navíc vytvořil schizma v předškolním vzdělávání a péči, které reprezentuje podpora dětských skupin. Není zatím k dispozici systém, který by kvalitu poskytované péče v dětských skupinách monitoroval a vyhodnocoval. Vzhledem k dvojkoľejnosti poskytovaných služeb pro rodiče a děti v předškolním věku hrozí riziko, že některým dětem bude k dispozici méně kvalitní předškolní vzdělávání. Přitom vysoká účast dětí v kvalitních

programech předškolního vzdělávání je zásadním faktorem, který snižuje riziko vzdělávací neúspěšnosti a zvyšuje šance na uplatnění v dospělosti.

- Ani v základním vzdělávání není meziresortní spolupráce v současné době zajištěna žádným systémovým nástrojem nebo opatřením. V problematických situacích jsou rodinám a žákům nápomocné sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, které poskytuje řada neziskových organizací nebo obce. Tyto sociální služby ale nemají žádný přímý přesah do prostředí škol: jsou organizovány dle zákona o sociálních službách, který spadá do gesce Ministerstva práce a sociálních věcí, a nemají přímý vliv na práci pedagogických pracovníků.
- Základní školy se často při řešení záškoláctví, šikany nebo jiných problémů spojených s chováním žáků spoléhají na intervenci OSPOD (orgán sociálně-právní ochrany dětí). Jeho kompetence jsou ovšem limitované. Jediným prostorem, kdy může OSPOD navázat spolupráci se školou, je podle metodiky MPSV tzv. případová konference. Všichni aktéři však musí podepsat mlčenlivost a zúčastněný pedagog nebo zástupce školy nesmí sdílet výsledky šetření s dalšími pedagogickými pracovníky. Intervence OSPOD může přijít až ve chvíli, kdy škola vyčerpala vlastní možnosti spolupráce s rodinou žáka. Škola však často nemá časové ani odborné kapacity se problému věnovat.
- Možnosti řešení komplikují i metodická doporučení, která vydávají MŠMT a MPSV a která nejsou jednotná, nebo jsou v některých případech zavádějící (např. v případě řešení šikany nebo záškoláctví).
- Osvědčené postupy, jak mohou školy kompenzovat vliv sociálního znevýhodnění na vzdělávací výsledky žáků a zesílit svou provazbu na sociální práci, přitom existují, ale nemají zatím podobu systémových opatření. Úspěšné je například využívání metody case managementu. Tato metoda se uplatňuje v sociální práci, ale není nastaven systém, jakým způsobem má tato podpora rodin fungovat v součinnosti se školou.
- Dalším způsobem, jak školy podpořit při řešení sociálního znevýhodnění žáků, je spolupráce se sociálním pedagogem. Školy jej zatím využívají jen málo, což je dáno nestabilním financováním této pozice a zúženým pohledem škol na to, co znamená sociální znevýhodnění žáka a k čemu by tudíž škole mohl být sociální pedagog užitečný. Sociálně znevýhodněné však nejsou jen děti, které žijí s rodiči na ubytovnách nebo v jiném nevyhovujícím prostředí, romské děti z chudých rodin nebo jinak nepodnětného prostředí.
- Může jít i o děti samoživitelek/samoživitelů, děti v rozpadajících se nebo jinak zatížených rodinách nebo děti rodičů, kteří nerozumí dobře česky.

Ke zlepšení situace na úrovni celého vzdělávacího systému doporučujeme provést tyto kroky:

- Zmapovat a popsat aktuální stav meziresortní spolupráce a limity současných nástrojů pro řešení jednoho ze dvou strategických cílů Strategie 2030+.
- Popsat, kde začínají a končí kompetence a odpovědnosti jednotlivých resortů, definovat odpovědnosti, kompetence a roli školy a sociálních pracovníků při řešení problémů dětí ve škole.
- Analyzovat metodiky MŠMT a MPSV vztahující se k sociální problematice, eliminovat překryvy a nejasnosti a popsat řešení takových situací, které nebyly podchyceny žádnou z metodik.
- Legislativně ukotvit pozici sociálního pedagoga, zajistit jeho systémové financování.

- Přizpůsobit studijní programy na vysokých školách připravujících sociální pedagogy potřebám mateřských a základních škol a sjednotit je.
- Zavést systémové využívání metody case managementu do školské praxe, seznámit s metodou case managementu všechny absolventy oboru sociální pedagog již během studia na vysoké škole.
- Vytěžit zkušenosti různých organizací s ověřováním metody case managementu a role sociálního pedagoga na školách.
- Propsat indexové financování sociálně znevýhodněných škol do státního rozpočtu, učinit jej integrální součástí rozpočtování vzdělávací soustavy v rámci celé ČR a všech typů škol.

Ke zlepšení situace specificky v předškolním vzdělávání doporučujeme provést tyto kroky:

- Sjednotit hodnocení kvality předškolní péče a vzdělávání v mateřských školách a dětských skupinách.
- Zavést systém včasné péče.
- Navrhnout systémová opatření, která by umožnila předcházet odkladům školní docházky.



Celou analýzu naleznete online na webu eduin.cz,
po načtení QR kódu do svého mobilního telefonu.

→ nebo v interaktivním pdf po kliknutí [zde](#)